

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A.

Η συμβολική χρήση ιστορικών προσώπων

α) Η δυναστεία των Πτολεμαίων: ο συγκεκριμένος τρόπος περιγραφής των Πτολεμαίων, διανθισμένος με διάσπαρτες ομοιοκαταληξίες, τη χρήση πληθυντικού αριθμού θηλυκών ονομάτων και τα υπερβολικά επίθετα υποβάλλει το νόημα της παρακμής που κρύβεται πίσω από τις εθιμοτυπικές αυλοκολακείες και την υπερβολή.

β) Ο Καισαρίων: ενσαρκώνει την αθάνατη εφηβική ομορφιά σηματοδομένη από το θάνατο και την απέραντη θλίψη, πλήρωσε τα λάθη άλλων σηκώνοντας το βάρος της παρακμής μιας ολόκληρης εποχής. Ο Καβάφης στη μορφή του «διαβάζει» συμβολικά την άδικη στάση της ιστορίας απέναντι σε κάποια ιστορικά πρόσωπα.

Ρεαλισμός

- α' στροφή, πρώτοι στίχοι, όπου ο ποιητής μας ανακοινώνει ότι σκοπός της ανάγνωσης των επιγραφών ήταν όχι μόνο να αποκτήσει γνώσεις αλλά και να καλύψει την αργοσχολία του («την ώρα να περάσω»).
- β' στροφή, όπου μας αποκαλύπτει την τεχνική της έμπνευσής του.

Λόγιοι γλωσσικοί τύποι

«κραταιοί», «αγαθοεργοί», «επιχειρήσεις ... σοφοτάτη», απηχούν την ειρωνική διάθεση του ποιητή.

B1. Ο «Καισαρίων» ανήκει στα ποιήματα για την ποίηση. Με αυτό ο Καβάφης μας εξηγεί έμμεσα τη διαδικασία δημιουργίας ενός ποιήματος:

α) Η αφετηρία της ποίησης του βρίσκεται στη μελέτη ιστορικών, κυρίως, βιβλίων («συλλογή επιγραφών των Πτολεμαίων»)

β) Ένα μονάχα όνομα, ακόμη κι ασήμαντο, μπορεί να αποτελέσει πηγή έμπνευσής του («μνεία μικρή / κι ασήμαντη του βασιλέως Καισαρίωνος»)

γ) Η φαντασία αναπλάθει το ιστορικό πρόσωπο σε όραμα (σύμβολο της ιδέας του ωραίου), εκμεταλλευόμενη το ιστορικό κενό, τις παραλείψεις της ιστορίας («Στην ιστορία / λίγες γραμμές μονάχα βρίσκονται για σένα...»)

δ) Ο ποιητής συνειδητά κι ενεργητικά κατευθύνει την έμπνευση του (η όλη διαδικασία μοιάζει με μυστικιστική τελετουργία. Η αποκαλυπτική στιγμή κατά την οποία προβάλλει το «όραμα» προετοιμάζεται με το βαθμιαίο χαμήλωμα του φωτός)

ε) Μέσα σε υποβλητική ατμόσφαιρα, ο ποιητής σκηνοθετεί την ποιητική δράση, όπου και πρωταγωνιστεί (αργά τη νύχτα, στο ημίφως, ο Καισαρίων επισκέπτεται τον ποιητή στην κάμαρά του και στέκεται μπροστά του «χλωμός και κουρασμένος, ιδεώδης εν τη λύπη του». Στη σκηνή μετέχουν ο ποιητής – πρόσωπο πραγματικό – και ο Καισαρίων – πρόσωπο φανταστικό και βουβό σε όλη τη διάρκεια της ποιητικής δράσης).

Συμπέρασμα: Συμβολίζοντας ο Καισαρίωνας την ιδανική ομορφιά, γίνεται ένα σύμβολο της ποίησης, η ίδια η ενσάρκωσή της. Το ποίημα, τελικά, αναφέρεται στον εαυτό του, αναλύοντας τις συνθήκες γέννησής του. Πηγή έμπνευσης του ποιητή δεν είναι η «ζωντανή πραγματικότητα», αλλά ένα άλλο αντικείμενο,

και η έμπνευση αυτή είναι περισσότερο μια σύλληψη του νου, μια έντονη διανοητική διέγερση που καταλήγει σε μια διανοητική εμπειρία.

B2. Το πρώτο μέρος του ποιήματος (στ. 10 – 14) έχει ύφος αφηγηματικό και πεζολογικό. Πιο συγκεκριμένα, στην 1^η ενότητα (στ. 1 – 10) το ύφος είναι αντικειμενικό και περιγραφικό, καθώς ο ποιητής περιορίζεται στην αφήγηση των γεγονότων χωρίς ιδιαίτερο ενδιαφέρον (π.χ. «Οι άφθονοί έπαινοι κ' η κολακείες... / ... όλες η Βερενίκες κ' η Κλεοπάτρες θαυμαστές»).

Στη δεύτερη ενότητα (στ. 11 – 14) το ύφος γίνεται περισσότερο προσωπικό (π.χ. «Όταν κατόρθωσα την εποχή να εξακριβώσω / θ' άφινα το βιβλίο....»), καθώς η «μορφή» του Καισαρίωνος προκαλεί την προσοχή και το ενδιαφέρον του ποιητή (π.χ. «... αν μια μνεία μικρή / κι ασήμαντη ... / δεν είλκυε την προσοχή μου αμέσως»). Η ενότητα αυτή είναι μεταβατική.

Το δεύτερο μέρος (3^η ενότητα: στ. 15 – 30) κινείται σε επίπεδα υψηλής στιχουργικής, έχοντας ύφος παραστατικό - κύρια χαρακτηριστικά του είναι η θεατρικότητα και οι έντονες εικόνες (π.χ. ρύθμιση του φωτισμού της κάμαρας, δημιουργία σκηνικού, αποστροφή του ποιητή προς τον Καισαρίωνα, χρήση β' ενικού, που δημιουργεί την ψευδαίσθηση διαλόγου) – αλλά και λυρικό, καθώς διάχυτη είναι η συγκίνηση του ποιητή από το όραμα του Καισαρίωνα και το πάθος του (π.χ. «Σ' έπλασα ωραίο κ' αισθηματικό / ... Και τόσο πλήρως σε φαντάσθηκα ... / χλωμός και κουρασμένος, ιδεώδης έν τη λύπη σου...»). Στο δεύτερο μέρος, μάλιστα, έχουμε σύζευξη του α' προσώπου της αφήγησης με το β' πρόσωπο, προκειμένου να φορτισθεί το ποίημα από συγκίνηση και να υπεισέλθει η ισορροπία μεταξύ της διανοητικής ψυχρότητας και της συναισθηματικής τρυφερότητας, α) για να προσδοθεί στο ποίημα θεατρικότητα και β) για να φθάσει ο ποιητής στην ιδιότυπη του υποβολή, υποβάλλοντας και τον αναγνώστη.

Γ. Η ποιητική αποστροφή του ποιητή προς το αντικείμενο του οραματισμού του δημιουργεί ένα κλίμα οικειότητας, το οποίο προσφέρεται για την ανάπτυξη της φαντασίας και την αισθητοποίηση της μορφής του Καισαρίωνα. Ο Καβάφης με την αλλαγή της ποιητικής ατμόσφαιρας ανυψώνει τη μορφή του αγνοημένου καίσαρα με την υψηλή ποιητική του τέχνη, προσπαθώντας να συμπληρώσει το ιστορικό κενό και οδηγώντας τον στην αιωνιότητα. Θέλεται από αυτόν, ασκεί στην ψυχή του μια «αόριστη γοητεία». Οι παραλείψεις της ιστορίας («λίγες γραμμές μονάχα βρίσκονται για σένα»), αφήνουν στον ποιητή μεγάλα περιθώρια για εκδίπλωση της ποιητικής του φαντασίας με εξαιρετική ζωντάνια. Η μορφή του νεαρού Καισαρίωνα διαγράφεται με επίθετα που δεν αφορούν σε συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του εφήβου: «ωραίο», «αισθηματικό» (ευαίσθητο), «ονειρώδη», «συμπαθητική» και αφήνουν μια γενική εντύπωση ενός ελκυστικού νέου που τον διακρίνει η γλυκύτητα. Το θέμα της ομορφιάς είναι υποκειμενικό και ο ποιητής αφήνει ελεύθερη και τη φαντασία του αναγνώστη.

Οι φράσεις «ελεύθερα σ' έπλασα», «Σ' έπλασα», «Η Τέχνη μου» δείχνουν την ενεργητική και συνειδητή στάση του κατά τη διάρκεια σύνθεσης του ποιήματος.

Δ. Ο Δημουλάς, στο ποίημά του με τον τίτλο «Καβάφης», δηλώνει πως «δε συμπαθεί» στην ποίηση την αχαλίνωτη φαντασία, που είναι «χρήσιμη για τα όνειρα μόνο», και ότι «αγαπά την άλλη φαντασία», εκείνη που έχει ιστορικό – ρεαλιστικό υπόβαθρο (ο «Καισαρίων» είναι ένα ποίημα σύνθετο στο οποίο συναντώνται συμβολισμός και ιστορικός ρεαλισμός: η έμπνευση του Καβάφη πηγάζει από μια συλλογή επιγραφών των Πτολεμαίων). Η «άλλη φαντασία» έχει αξία, γιατί μπορεί να συνθέσει σε διαχρονική αισθητική ολότητα τις διάσπαρτες μνήμες, τα «σποραδικά» και «ασύνδετα» στοιχεία του παρελθόντος. Πρόκειται για την ποιητική φαντασία, που, με αφορμή το συγκεκριμένο, παράγει το ιδεατό πρότυπο της ομορφιάς («κι έτσι πιο ελεύθεροι σ' έπλασα μες στο νου μου /... / Η τέχνη μου στο πρόσωπο σου δίνει / μίαν ονειρώδη συμπαθητική εμορφιά. / Και τόσο πλήρως σε φαντάσθηκα...»), πρότυπο «άρτιο», φτιαγμένο «με τάξη, προσοχή και μέτρο». Αυτή η δύναμη ανάπλασης, αναδημιουργίας των γεγονότων δίνει «χρώμα» στην «άχρωμη» πλευρά της ιστορίας (ο άδοξος αρχικά Καισαρίωνας περνά στην αθανασία με την ποίηση του Καβάφη). Ο Δημουλάς εξηγεί πως αυτό, κατά τη γνώμη του είναι το πιο δύσκολο έργο. Γι' αυτό «αγαπά» την «εξαρτημένη» φαντασία, που γεμάτη συγκίνηση, «πάντοτε γύρω / από πολύτιμα εμπόδια έρπει», για να συνάψει τις εποχές, μεταρσιώνοντας το ιστορικό παρελθόν σε ποιητικό παρόν. Αυτή, λοιπόν, η φαντασία «χρήσιμη είναι – τόσο – για την τέχνη» του.

Επιμέλεια: Τσακίρογλου Σπύρος, Παρασκευαΐδου Ολυμπία, Φιλόλογοι

ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ

Τα θέματα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας χαρακτηρίζονται βατά για τον καλά διαβασμένο μαθητή